

«Моя душа — в рідному степу»

Минуло 185 років з дня народження Є. П. Гребінки

Зима 1812 року видалася суворою. Хутір Убіжище, де мешкала родина поміщика П. І. Гребінки, вшент завнесло снігом, потім ударили морози. А тут ще точилися чутки, що Наполеон, який заграв уже кілька країн Західної Європи, має напасти на Росію. Та не сувора зима і навіть не майбутня війна лякали штаб-ротмістра Гребінку, він боявся залишити дружину саму, яка очікувала дитину. Та Наполеон з різних причин зволивав напад, і офісер малоросійського кавалерійського полку мав можливість поки що перебувати в родовому маєтку поблизу Пирятинна.

Подія, яку так ждали в родині Гребінки, відбулася 21 січня (2 лютого за новим стилем) 1812 року. Новонародженого назвали Євгеном. Батько майбутнього письменника був, як тоді казали, дрібним поміщиком. І все ж зумів дати синові непогану освіту.

Спочатку хлопчик вчився під наглядом домашніх учителів. Потім, у 1825 році, вступив до Ніжинської гімназії вищих наук. Там тоді, до речі, навчалися М. В. Гоголь, В. М. Забіла, Н. В. Кукольник та інші, в майбутньому відомі діячі культури і літератури.

У Гребінки рано пробудився художній хист. Цьому сприяли усна народна творчість, зокрема народні пісні, думи, легенди, перекази, які любив збирати і добре знав юний гімназист. Отже, ще під час навчання в гімназії Євген почав писати. Хлопець редагував рукописний журнал, в якому, звичайно, вміщував і свої твори.

Є. П. Гребінка дуже цікавився історією рідного краю, творами про нього. Особливо йому подобалася поема О. С. Пушкіна «Полтава». Він вирішив перекласти її на українську мову. Уривок славнозвісної «Полтави» в перекладі нашого земляка в 1831 році був надрукований у журналі «Московский телеграф». До речі, це перша публікація поета.

В тому ж таки 1831 році наш земляк закінчив гімназію, став чиновником 14-го класу. Та служба не приваблювала Гребінку. Він повернувся в Убіжище, згодом відвідав Лубни, а потім подався у Снітин до свого товариша по гімназії Новицького. Точніше, до його сестри, в яку був закоханий. Однак дівчина не

відповіла взаємністю. Це вразило чутливе серце юнака, він пережив особисту драму. Як завжди буває в таких випадках, вирішив присвятити себе військовій службі. Іде до Пирятинна, де дворянство обирає його обер-офіцером резервного ескадрону Малоросійського кавалерійського полку, який був розташований у Переяславі.

Перебуваючи на військовій службі, Гребінка не припиняв пошукової та літературної діяльності. Час і постійні турботи поступово заліковували душевну рану. Наприкінці 1831 року Євген Павлович подає у відставку і повертається на рідну Полтавщину. Тут, у маєтку батьків, він серйозно займається літературою та фольклором: продовжує працювати над перекладом пушкінської «Полтави», упорядковує збірник «Малоросійські приказки».

Зважалося б, те, про що мріяв, збулося: вдома тихо і затишно, ніщо не заважає творчій праці. Щоправда, були й незручності: не вистачало потрібної літератури, найближчий пункт, де можна було одержувати пошту, був у Пирятині, туди весь час доводилося їздити.

Та найбільше Гребінку пригнічувала

самотність. Адже раніше він постійно перебував у оточенні друзів і знайомих. Тому був безмежно радий, коли одного разу в 1833 році, під час чергового візиту до Пирятинна, зустрів там товариша по гімназії художника А. М. Мокрицького, який прийшов з Петербурга, де навчався в Академії мистецтв, провідати батьків.

Аполлона теж розчулила ця зустріч, і він запросив Євгена до рідної Олександрівки. Потім поїхали до Убіжища. Бесіди їхні точилися до півночі. Тоді Мокрицький і запросив товариша до столиці. Гребінка зізнався, що вже давно думав про це, адже в Петербурзі, можливо, встигне надрукувати те, над чим працював протягом двох останніх років.

Наприкінці 1833-го Євген Павлович прощався з батьками та сусідами. Шлях його простягся до північної столиці. Отже, Новий 1834 рік Гребінка святкував разом з Мокрицьким. Саме той і допоміг Євгену знайти роботу. Спочатку поет влаштувався чиновником комісії духовних училищ. Він сумлінно виконував покладені на нього обов'язки, намагався бути схожим на петербуржців. Однак після тихого, спокійного життя на хуто-

рі він ніяк не міг звикнути до гаму та метушливості величезного міста. У листі до батьків Гребінка відверто зізнавався: «Тіло моє в столиці, а душа далеко — в рідному степу, під солом'яною покривлею маленького будиночка».

Поступово поет звикав до столичного ритму життя. Працював багато і голодне — алідно. У 1834 році він видав «Малоросійські приказки», добре справи пішли у нього і по службі. З 1835 року він уже посідав свою канцелярську працю з викладанням словесності у Дворянському полку. В наступному році видає окремою книжкою свій переклад пушкінської «Полтави». У 1837 році Гребінка повністю переходить на роботу в Дворянський полк.

Столиця визнала нашого земляка і як поета, і як викладача, і як культурного діяча. Під час перебування в Петербурзі Гребінка познайомився з багатьма видатними людьми: О. Пушкіним, О. Кольцовим, І. Криловим, І. Тургеневим, Т. Шевченком, підтримував дружні стосунки з Л. Боровиковським, В. Забілою, П. Гулаком-Артемовським, Г. Квіткою-Осноу'янецком та багатьма іншими видатними діячами.

З 1841 року наш земляк одночасно працює в кількох військово-навчальних закладах, зокрема, у 2-му кадетському корпусі, інституті гірничих інженерів, Морському кадетському корпусі тощо. Окрім мови та літератури, він викладає ботаніку і зоологію, мінералогію та інші предмети, якими захоплювався ще в гімназії. Педагоги шире любили й поважали свого брата по праці за спокійну і лагідну вдачу, за талант і любов до літератури, за глибокі знання і обізнаність у різних сферах життя. Начальство ж ставилося до нього дещо стриманіше. Лише в 1838 році він був премійований п'ятірчним окладом за «усердну службу». І тільки аж через 10 років його «представляють до височайшої нагороди». Але Гребінка її не дочекався: 3 (15) грудня 1848 року помер від туберкульозу.

Це лише окремі епізоди з життя нашого славного земляка. Можна ще багато розповідати про його літературну діяльність, про поїздки Гребінки у рідні краї, під час яких він бував у Полтаві, Кременчуці, Пирятині, Лубнах і, звичайно, в Убіжищі. Гребінка вніс вагомий вклад у розвиток української літератури та культури. Про це повинні знати в першу чергу його земляки.

Віктор ЮШКО,
краснень, член Спілки журналістів України,
м. Кременчук.

3 народних переказів

Гребінка і священнослужитель

Якось у колі друзів Євген Гребінка балакав зі священником І. Протопоповим.

— Ось ви, батюшко, згідно з вашим званням, мабуть, добре знаєте святе писання і особливо Євангеліє? — питає Гребінка.

— Ще б пак! — посміхнувшись, відповів отець Іовани. — Я все Євангеліє знаю напам'ять.

— Добре, а ось скажіть мені, батюшко, чому до Ісуса Христа завжди народжували чоловіки і тільки після нього почали народжувати жінки?

Всі дивилися на батюшку, а він не знав, сміятися чи сердитися.

— Бачите, яку нісенітницю згадали,

— відповів він, трохи оговтавшись.

— Та як же, — заперечив Гребінка. — у самому Євангелії, яке ви знаєте напам'ять, говориться: Авраам народив Ісаака, Ісаак народив Іакова, Іаков народив Іуду й братів його, і так всі чоловіки народжують чотирнадцять поколінь до Давида і двадцять вісім до Христа.

Всі дуже сміялися і навіть батюшка промовив:

— Йому і в пеклі не буде місця, ну й язичок!

Повідомив
Олександр СМІРНОВ.

м. Полтава.